

ДО ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА

ON THE ISSUE OF ADMINISTRATIVE AND TORT LAW

Логачов І.В.,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

Статтю присвячено розгляду питань, пов'язаних із системою адміністративно-деліктного права. Здійснено аналіз терміна «адміністративно-деліктне право». Визначено головні напрями подальшого розвитку кодифікації адміністративно-деліктного законодавства в Україні. У роботі вказується на те, що концептуальним джерелом адміністративної відповідальності є Конституція України, проте конкретні норми, що регулюють питання адміністративної відповідальності, містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Саме він займає центральне місце в системі законодавства України про адміністративну відповідальність. Приділено увагу сучасному стану, коли українське суспільство переживає характерний перелом в усвідомленні прав і свобод людини.

Ключові слова: система, адміністративно-деліктне право, адміністративно-деліктне законодавство, кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України.

Статья посвящена рассмотрению вопросов, связанных с системой административно-деликтного права. Осуществлен анализ термина «административно-деликтное право». Определены главные направления дальнейшего развития кодификации административно-деликтного законодательства в Украине. В работе указывается на то, что концептуальным источником административной ответственности является Конституция Украины, но конкретные нормы, регулирующие вопросы административной ответственности, содержатся в Кодексе Украины об административных правонарушениях. Именно он занимает центральное место в системе законодательства Украины об административной ответственности. Уделено внимание современному состоянию, когда украинское общество переживает характерный перелом в осознании прав и свобод человека.

Ключевые слова: система, административно-деликтное право, административно-деликтное законодательство, кодификация административно-деликтного законодательства Украины.

The article considers the issues related to the system of administrative and tort law. The analysis of the term “administrative and tort law”. The basic directions of further development of codification of administrative and tort law in Ukraine. The paper indicated that the conceptual source of administrative responsibility the Constitution of Ukraine, but specific rules governing the administrative liability contained in the Code of Ukraine on Administrative Offences. He occupies a central place in the law of Ukraine on Administrative Offenses. Attention is paid to the current state in which Ukrainian society is experiencing a characteristic change in the awareness of rights and freedoms.

Key words: system, administrative and tort law, administrative and tort legislation codification of administrative and tort legislation of Ukraine.

Актуальність теми. Складовою частиною правової реформи постає адміністративна реформа, яка поряд із метою раціоналізації системи управління має на меті реформування адміністративного законодавства, у тому числі й його складової – адміністративно-деліктного, розробку та прийняття нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта, який би максимально відповідав стандартам правової держави із соціально-орієнтованою економікою. Деліктна складова адміністративного права, адміністративного законодавства, будучи одним з основних засобів проведення цієї реформи, потребує реформування, оскільки за своїм змістом не відповідає вимогам становлення та розвитку демократичної, правової, соціальної держави. Такий стан справ істотно ускладнює нормотворчу та правозастосовчу діяльність у відповідній сфері відносин, створює численні проблеми в діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції, негативно впливає на ступінь захищеності прав, свобод осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, обумовлює потребу проведення чергового етапу кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, розробки та при-

йняття нового кодифікованого акта. Досягти позитивних результатів можна лише за умови наявності наукового підґрунтя, сформованого на основі поглибленого комплексного аналізу кодифікації адміністративно-деліктного законодавства як різновиду нормотворчої діяльності, її генезису, властивостей, сутності, співвідношення з іншими формами (видами) систематизації, а також механізму її здійснення та пріоритетних напрямів подальшого розвитку, що у свою чергу має велике як теоретичне, так і практичне значення.

Метою статті є з'ясування сутності та змісту категорії «адміністративно-деліктне право», аналіз адміністративного процесу та теорій, які існують сьогодні, щодо його сутності, а також визначення головних напрямів подальшого розвитку кодифікації адміністративно-деліктного законодавства в Україні.

Дослідження правової природи адміністративно-деліктного права, його системи, особливостей адміністративно-деліктних відносин та можливості їх кодифікації в межах адміністративно-деліктного закону, на нашу думку, є вельми актуальним.

Зараз в українському суспільстві відбулися суттєві зміни, які вимагають проведення значних законо-

давчих робіт, спрямованих на впорядкування правових норм адміністративно-деліктного законодавства, що не відповідають реаліям і вимогам сьогодення. Незважаючи навіть на численні зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1], він не узгоджується з новою концепцією інституту адміністративної відповідальності, а інші численні чинні нормативно-правові акти – складові адміністративно-деліктного законодавства переважно фрагментарно визначають основи адміністративної відповідальності. Такий стан справ істотно ускладнює нормотворчу та правозастосовну діяльність у відповідній сфері відносин, створює проблеми в діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції, негативно впливає на ступінь захищеності прав, свобод осіб, які залучаються до адміністративної відповідальності, обумовлює необхідність проведення чергового етапу кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, розробки та прийняття нового кодифікованого акта.

Стан наукового дослідження. Для адміністративно-деліктного права в різні періоди характерною рисою була наявність кодифікованих актів, на відміну від інших підгалузей адміністративного права. Варто зазначити, що сам термін «адміністративно-деліктне право» є відносно новим. Його можна зустріти в роботах учених-адміністративістів, що вийшли у світ в ХХІ столітті (наприклад, роботи В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, Д.С. Лук'янця, Р.С. Мельника, І.А. Федорова та інших). Із цього часу використання терміна «адміністративно-деліктне» набуває поширення в науковому галузевому середовищі. З'явилися монографії В.К. Колпакова «Адміністративно-деліктний правовий феномен», І.А. Федорова «Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України», Д.Н. Лук'янця «Адміністративно-деліктні відносини в Україні», навчальний посібник В.К. Колпакова «Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право)», колективна праця представників Центру політико-правових реформ «Адміністративно-деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні» тощо [2, с. 62].

Виклад основного матеріалу. Представимо дуже цікавий, на нашу думку, підхід теоретиків права до ефективності законодавства та підготовки правознавців. Так, формування комплексної правознавчої юридичної дисципліни може розглядатися з точки зору актуальності для політико-правової сфери, для систематизації й розвитку юридичних наук і для вдосконалення підготовки правознавців. Постановка питання пояснюється такими факторами:

– практика законодавства характеризується нині невірешеністю багатьох актуальних проблем. Однак в умовах відсутності необхідного теоретичного забезпечення ці проблеми не можуть бути досить чітко визначені та, відповідно, не можуть бути вироблені для них адекватні й ефективні рішення;

– у міру своїх пізнавальних та інструментальних можливостей правознавство намагається дати відповіді на питання про поняття закону, законодав-

ства, причини неефективності законів, умови підвищення ефективності, способи та методи тлумачення й застосування законів тощо. Нині накопичено солідний досвід обговорення та дослідження різних аспектів законодавства: від його планування до контролю за його виконанням. Однак, незважаючи на значний прогрес у цій галузі, проблеми, які пов'язані із законодавством, не тільки не зменшуються, а й істотно множаться. Причому головною є проблема деструктурованості різних знань про способи й засоби планування, підготовки, прийняття, тлумачення й застосування законів. Сьогодні, на жаль, нерідко відчувається гострий методологічний, а нерідко й структурний дефіцит вітчизняного правознавства;

– підготовка правознавців повинна доповнюватися спеціалізацією у сфері правознавства, оскільки в дійсності процес проектування, підготовки, формулювання, тлумачення й застосування законодавства вимагає спеціально орієнтованої професійної підготовки. Формування та введення в навчальний процес підготовки правознавців спеціальної комплексної юридичної дисципліни, у межах якої вивчалися б в системному вигляді різні актуальні аспекти законодавства, розглядаються нами як одне з найбільш актуальних завдань розвитку змісту сучасної юридичної освіти [3, с. 74–75].

Повертаючись до питання системи адміністративно-деліктного права, необхідно насамперед визначити, що таке система й що її характеризує. Система (від давньогр. *σύνστημα* – сполучення) – множина взаємопов'язаних елементів, що взаємодіє із середовищем, як єдине ціле й відокремлена від нього. Використовують різні визначення поняття «система» [4]. Зокрема, за В.М. Сагаатовським, система – це скінченна множина функціональних елементів і відношень між ними, виокремлена із середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу [5]. Згідно з Ю.І. Черняком, система – це відображення у свідомості суб'єкта (дослідника, спостерігача) властивостей об'єктів та їх відношень у вирішенні завдання дослідження, пізнання [6]. Відома також велика кількість інших визначень поняття «система», що використовуються залежно від контексту, галузі знань і цілей дослідження.

Елементом системи називають найпростішу складову частину системи, яку умовно розглядають як неподільну. Поняття неподільності є умовним і визначається залежно від конкретних завдань. Наприклад, під час розгляду літака як системи немає потреби враховувати атомну будову його елементів.

Як відомо, загальним джерелом адміністративної відповідальності є Конституція України, у якій зазначається, що винятково законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; дії, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Конкретні норми, що регулюють питання адміністративної відповідальності, містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення [1], який був прийнятий у 80-х роках минулого століття. Сьогодні він займає цен-

тральне місце в системі законодавства України про адміністративну відповідальність. Навіть незважаючи на численні зміни та доповнення до КУпАП, він не узгоджується з новою концепцією інституту адміністративної відповідальності, а інші численні діючі нормативно-правові акти – складові адміністративно-деліктного законодавства, переважно фрагментарно визначають основи адміністративної відповідальності. Т.О. Коломєць зазначає: «Такий стан справ істотно ускладнює нормотворчу та правозастосовну діяльність у відповідній сфері відносин, створює численні проблеми в діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції, негативно впливає на ступінь захищеності прав, свобод осіб, які залучаються до адміністративної відповідальності, обумовлює необхідність проведення чергового етапу кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, розробки та прийняття нового кодифікованого акта» [2, с. 5].

Треба зазначити, що ефективне правове супроводження реформ, здійснюваних сьогодні в Україні, передбачає подальшу систематизацію адміністративного законодавства, насамперед шляхом його кодифікації. Оскільки здійснити кодифікацію норм адміністративного законодавства одночасно в одному акті об'єктивно неможливо, доцільно здійснити поетапну кодифікацію в окремих сферах та інститутах адміністративно-правового регулювання. Кожен етап цього процесу має завершуватися підготовкою окремих частин майбутнього узагальнюючого Адміністративного кодексу України у вигляді відповідних томів (або книг), які повинні мати кодифікований характер і можуть називатися відповідними «кодексами».

Зазначимо, що адміністративно-деліктне право включає в себе розуміння адміністративного правопорушення та його складу й адміністративної відповідальності. Відомо, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається бездіяльність або протиправна, винна (умисна або необережна) дія, яка посягає на державний або громадський порядок, суспільну власність, права та свободи людини й громадянина, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність. Тому ознаками адміністративного правопорушення (проступку) є такі: а) суспільна небезпечність діяння; б) протиправність; в) винність; г) застосування адміністративного стягнення; д) адміністративна відповідальність.

Що стосується нового адміністративно-деліктного закону, то в ньому потрібно чітко визначити систему принципів, на яких базуватиметься адміністративна відповідальність. На основі аналізу чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення до таких принципів можна віднести принципи законності, охорони інтересів держави й особистості, рівності правопорушників як учасників адміністративного провадження, встановлення об'єктивної істини в справі, гласності, оперативності, публічності адміністративного провадження, визначеності компетенції органів (посадових осіб) щодо здійснення адміністративного провадження тощо.

Разом із тим у чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення не знайшов свого відображення принцип невідворотності адміністративної відповідальності, який є базовим для інституту адміністративної відповідальності. Крім того, розмежування принципів адміністративно-деліктного закону має відбуватися з урахуванням матеріальних і процесуальних норм, що пов'язано насамперед із необхідністю дотримуватися роздільної кодифікації матеріальних і процесуальних норм адміністративно-деліктного права.

Враховуючи це, визначимо основні критерії, які повинні бути враховані під час проведення кодифікації адміністративно-деліктного законодавства:

1) предметом кодифікаційної роботи повинні стати головні, найважливіші адміністративно-деліктні правові норми;

2) необхідно чітко розмежувати Загальну і Особливу частини адміністративно-деліктного закону. При цьому в Загальній частині повинні бути відображені матеріальні норми, які будуть визначати загальні принципи залучення до адміністративної відповідальності, а в Особливій частині – норми, які б закріплювали види адміністративних проступків залежно від об'єкта проступку, за вчинення якого передбачена адміністративна відповідальність;

3) норми особливої частини адміністративно-деліктного закону, які мають міжгалузевий характер, необхідно групувати відповідно до об'єкта проступку та, відповідно, призначення нового кодексу як єдиного кодифікованого законодавчого акта, який встановлює адміністративну відповідальність за вчинення адміністративних проступків;

4) необхідно дотримуватися роздільної кодифікації матеріальних і процесуальних норм адміністративно-деліктного права; при цьому кодифікація матеріальних і процесуальних норм адміністративно-деліктного законодавства має відбуватися паралельно, адже саме процесуальні норми дають можливість ефективно й повною мірою застосовувати матеріальне законодавство;

5) необхідно підвищити роль загальних положень адміністративно-деліктного законодавства як основних фундаментальних начал, на яких повинна будуватися й функціонувати вся система адміністративної відповідальності;

6) під час кодифікації треба виходити з принципу максимального охоплення суспільних відносин, які підлягають адміністративно-деліктному регулюванню. У зв'язку з вищевикладеним варто зазначити, що кодифікація є найбільш придатною для систематизації адміністративно-деліктного законодавства в Україні як держави, де головною цінністю визнається людина, її права та свободи. Саме завдяки кодифікації законодавства можливо забезпечити єдиний підхід до врегулювання суспільних відносин в адміністративно-деліктній сфері, а також забезпечити єдність у розумінні законодавчих принципів як основоположних начал нормотворчої діяльності. Разом із тим процес кодифікації адміністративно-деліктного законодавства повинен базуватися на її

загальних принципах з урахуванням проголошених Конституцією України пріоритетів, а також відповідати сучасним вимогам правової, соціальної, демократичної держави.

Висновки. Таким чином, питання реформування адміністративно-деліктного права, розробка

та прийняття нового кодифікованого адміністративно-деліктного нормативно-правового акта, що відповідав би сучасним вимогам правової, соціальної, демократичної держави, є дуже актуальними та складають один із пріоритетних напрямів реформ сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Коломоєць Т.О. Кодекс як джерело адміністративного права України: історія, сучасність та перспективи : [монографія] / Т.О. Коломоєць, Ш.Н. Гаджиева. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – 176 с.
3. Горбань В.С. Понятие, теория и проблемы формирования общей концепции эффективности законодательства / В.С. Горбань. – М. : ИД «Юриспруденция», 2009. – 160 с.
4. Система // Большой Российский энциклопедический словарь. – М. : БРЭ, 2003. – С. 1437.
5. Сагатовский В.Н. Основы систематизации всеобщих категорий / В.Н. Сагатовский. – Томск, 1973. – 431 с.
6. Черняк Ю.И. Системный анализ в управлении экономикой / Ю.И. Черняк. – М. : Экономика, 1975. – 191 с.

УДК 341.33

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ГРУПОЮ КОМПАНІЙ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

LEGAL REGULATIONS DOUBLE TAXATION MACHINERY COMPANIES IN EUROPEAN UNION

Насиров Р.М.,

здобувач

Інституту законодавства Верховної Ради України

Статтю присвячено дослідженню правового регулювання подвійного оподаткування в Європейському Союзі. Основною проблемою в цій сфері є подвійне оподаткування прибутку транскордонних компаній, у яких материнські й дочірні структурні одиниці розташовані в різних державах-членах Європейського Союзу. У статті проводиться аналіз основного європейського нормативного акта, який вирішує проблеми подвійного оподаткування груп компаній на теренах Європейського Союзу, – Директиви 90/435/ЄЕС щодо оподаткування дочірніх і материнських компаній. Документ запобігає подвійному оподаткуванню компаній однієї й тієї ж групи, які розташовані в різних країнах-членах шляхом звільнення від податків на дивіденди й інші види розподілу прибутку, виплачуваного дочірнім компаніям материнською.

Ключові слова: податки, подвійне оподаткування, оподаткування прибутку, материнська й дочірня компанії, Директива 90/435/ЄЕС щодо загальної системи оподаткування, яка застосовується до материнських компаній і дочірніх підприємств різних держав-членів.

Статья посвящена исследованию правового регулирования двойного налогообложения в Европейском Союзе. Основной проблемой в этой сфере является двойное налогообложение прибыли трансграничных компаний, в которых материнские и дочерние структурные единицы расположены в разных государствах-членах Европейского Союза. В статье проводится анализ основного европейского нормативного акта, который решает проблемы двойного налогообложения групп компаний на территории Европейского Союза, – Директивы 90/435/ЕЕС о налогообложении дочерних и материнских компаний. Документ предотвращает двойное налогообложение компаний одной и той же группы, которые расположены в разных странах-членах путем освобождения от налогов на дивиденды и другие виды распределения прибыли, выплачиваемой дочерним компаниям материнской.

Ключевые слова: налоги, двойное налогообложение, налогообложение прибыли, материнская и дочерняя компании, Директива 90/435/ЕЕС по общей системе налогообложения, которая применяется к материнской и дочерним предприятиям различных государств-членов.

The article researches the legal regulation of double taxation in the European Union. The main problem in this area is the double taxation of income of cross-border companies in which the parent and subsidiary companies are located in different Member States. The article analyzes the European regulation, which aims to solve the problem of double taxation of group companies in the European Union. Parent-Subsidiary Directive 90/435/EE is applicable in Member States through tax exemptions on dividends and other profit distributions transmitted by the parent company to subsidiaries.

Key words: taxes, double taxation, profit taxation, parent and subsidiary companies, Parent Subsidiary Directive 90/435/EEC.